

EVOLUȚIA VALORIFICĂRII PEISAJELOR ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Ion Mironov, Tatiana Constantinov

Caracteristic pentru teritoriul Republicii Moldova este gradul înalt de valorificare a resurselor naturale și nivelul semnificativ de modificare a peisajelor. Structura și situația geoeologică actuală ale peisajelor sunt rezultatul interacțiunii îndelungate dintre societate și natură. Explicarea mecanismului creării acestei situații necesită un studiu evolutiv.

În lucrarea de față s-a încercat să se analizeze dinamica valorificării potențialului natural al peisajelor, începând cu secolul XIX, de care ține popularea intensivă a teritoriului. Perioada indicată a fost studiată de mai mulți cercetători și rezultatele obținute de ei sunt generalizate și incluse în diferite izvoare (descreri, materiale cartografice, dări de seamă, date statistice etc.), care oglindesc starea peisajelor, structura fondului funciar, repartiția localităților, numărul populației, șeptelul animalelor, situația în economie ș. a.

Este de menționat faptul că în majoritatea lucrărilor istorico-geografice, referitoare la regiunea în cauză, se mizează mai mult pe analiza aspectului social-economic și cultural, pe când studiului ce ține de analiza, evaluarea și utilizarea potențialului natural al peisajelor i s-a acordat o atenție mult mai mică. Cu atât mai mult cu cât investigațiile efectuate țineau ca regulă de unitățile teritorial-administrative, și în foarte rare cazuri erau raportate la cele teritorial-naturale, cum ar fi peisajele sau bazinele hidrografice. Totodată, trebuie de menționat că rezultatele acestor analize rareori erau supuse modelării spațiale.

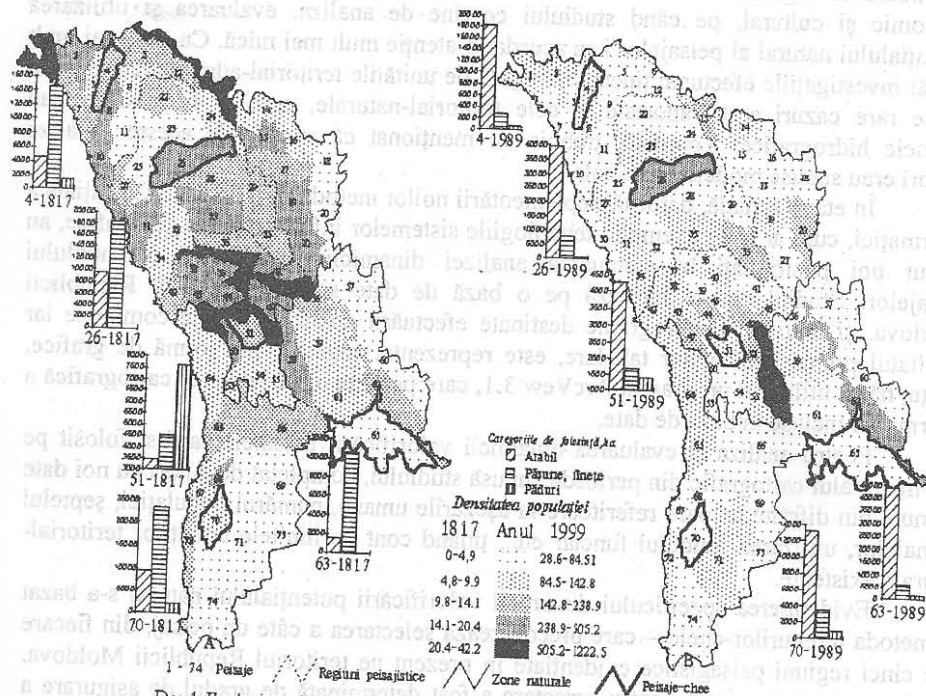
În etapa actuală, datorită implementării noilor metodologii de analiză spațială a informației, cum ar fi de exemplu, tehnologiile sistemelor informaționale geografice, au apărut noi posibilități în efectuarea analizei dinamicii valorificării potențialului peisajelor. Studiul dat se bazează pe o bază de date spațiale, aferentă Republicii Moldova, și unui set de programe destinate efectuării analizei spațiale complexe iar rezultatul prelucrării datelor tabelare, este reprezentat sugestiv sub formă de grafice, schițe, hărți, utilizând programul ArcView 3.1, care permite materializarea cartografică a informației incluse în baza de date.

Pentru analiza și evaluarea dinamicii valorificării peisajelor a fost folosit pe larg materialul cartografic din perioada supusă studiului, completat de autori cu noi date obținute din diferite izvoare referitoare la așezările umane, numărul populației, șeptelul animalelor, utilizarea fondului funciar etc., ținând cont de limitele unităților teritorial-naturale existente.

Evidențierea specificului dinamicii valorificării potențialului natural s-a bazat pe metoda terenurilor-cheie – care preconizează selectarea a câte un peisaj, din fiecare cele cinci regiuni peisagistice evidențiate în prezent pe teritoriul Republicii Moldova. Selectarea acestor peisaje pentru cercetare a fost determinată de gradul de asigurare a lor cu informația cât mai amplă și mai diversă, pentru analiza evoluției valorificării

potențialului natural al peisajelor și evidențierea modificărilor apărute în mediul geografic.

Prezintă interes faptul că printre factorii ce au determinat structura peisajelor, potențialul natural actual al lor, a fost sporirea considerabilă a numărului localităților apărute în sec. XIX-XX. Conform indicelui respectiv, constatăm că în decursul acestei perioade numărul așezărilor umane s-a majorat de la 1,5 ori în peisajul din regiunea Codrilor, la circa 3 ori în peisajul regiunii de stepă al Nistrului Inferior. Paralel cu înființarea noilor localități, sporirea considerabilă a numărului populației în această perioadă reprezintă iarăși un proces manifestat inegal în spațiu. Analiza densității populației pe peisaje ne demonstrează că indicele respectiv a sporit pretutindeni, în perioada indicată, iar în unele peisaje chiar foarte semnificativ. Dacă la începutul secolului XIX pentru unele peisaje din regiunea câmpiilor de stepă a Bălților, câmpiei de stepă a Bugeacului densitatea populației constituia până la 5 loc/km², în prezent indicele acesta este de circa 200 loc/km² (des. 1). Pentru unele peisaje (nr. 58), datorită concentrării populației în centrele urbane, densitatea ei a sporit de la 20 loc/km², la 1222 loc/km², contribuind astfel la intensificarea impactului asupra mediului în ansamblu. De o densitate mare a populației pe parcursul acestei perioade dau dovadă și peisajele din luncile râurilor care, în același timp, manifestă o tendință de sporire permanentă. Astfel, în peisajul 72 din lunca r. Prut densitatea populației a sporit de la 14 la 140 loc/km², iar în peisajul 62 din lunca r. Nistru acest indice a crescut de la 14 la 500 loc/km².

Des.1 Evoluția valorificării peisajelor în Republica Moldova în sec.XIX-XX
A-începutul sec.XIX, B-sfârșitul sec.XX

Este clar că sporirea numărului populației a dus la lărgirea suprafețelor supuse prelucrării, pășunilor, fânețelor, care deseori erau însoțite de defrișări masive, provocând astfel modificări în mediu. Majorarea suprafeței arabile în sec XIX s-a datorat și lărgirii suprafețelor cu culturi cerealiere, care au sporit nu atât pentru acoperirea nevoilor interne de consum ale populației, care crescuseră în perioada studiată, cât mai ales datorită cererii de cereale pe piața externă. În această perioadă, din Basarabia se exporta o cantitate enormă de cereale, proces oglindit în tabelul 1.

Tabelul 1 Exportul cerealelor din Basarabia în anii 1844-1901

Anii	1844	1851	1870	1885	1901
Cereale exportate (puduri)	3519621	6811083	11191059	29321105	49239834

Conform diagramelor întocmite pentru peisajele-cheie (des.1), ce caracterizează unele forme de utilizare ale fondului funciar ca: suprafața terenurilor arabile, ale pășunilor și fânețelor, precum și a celor ocupate de păduri, observăm o diferențiere în valorificarea peisajelor atât în spațiu cât și în timp. Astfel, în perioada supusă studiului, suprafața terenurilor arabile s-a majorat de la 1,5 ori în peisajele din regiunea Codrilor, până la 28 ori în peisajul din regiunea Nistrului Inferior.

Ritmul accelerat de populare a teritoriului a contribuit la intensificarea valorificării peisajelor, manifestată în primul rând prin majorarea suprafețelor arabile în detrimentul pășunilor, fânețelor, precum și ale altor categorii, considerate drept stabilizatoare pentru mediu. Astfel, în a doua jumătate a secolului XX, în luncile râurilor Nistru, Prut cât și a altor râuri mai mici, începe valorificarea agricolă a unor mari suprafețe, anterior inundabile. Reducerea suprafețelor înmlăștinite, a celor de pășuni și fânețe precum și a celor împădurite, este oglindită atât în des. 1 cât și pe hărțile perioadei investigate și supuse studiului. Urmărind evoluția modificărilor în structura peisajelor folosind hărțile de la sfârșitul secolului XVIII, mijlocul secolului XIX și cele actuale observăm o reducere considerabilă a factorilor stabilizatori de mediu, în deosebi în jurul centrelor populate, unde concomitent cu sporirea numărului populației apare necesitatea majorării spațiului intravilan, se intensifică defrișările în scopul majorării terenurilor arabile, utilizarea resurselor în diferite îndeletniciri etc.

Paralel cu modificările nefaste în peisaje, în perioada indicată se întreprind și unii pași de ameliorare a mediului cum ar fi, de exemplu, regenerarea suprafețelor împădurite. Acest proces a început în a doua jumătate a sec XIX însă efectele lui au fost neînsemnate. Mai evident decurge acest proces începând cu a doua jumătate a sec. XX (des. 1). În anii 1945-1995 au fost plantate 113682 ha de păduri și 21198 ha fâșii forestiere de protecție, menite să asigure funcționarea optimă a peisajelor.

Baza de date creată în SIG regional ne oferă posibilitatea efectuării analizei și evaluării modificărilor apărute în mediu în perioada sec. XIX-XX pe întreg teritoriul Republicii Moldova, evidențierea arealelor cu grad diferit de modificare, precum și determinarea factorilor care au contribuit la apariția situației geoeologice actuale.

BIBLIOGRAFIE

1. F. G. Bawr (1769-1772) *Carte de la Moldavie pour servir a l'Histoire militaire de la guerre entre les Russes et les Turcs.*
2. *** (1835) *Carta teatra voiny v Evrope 1828 i 1829 godov sostavlena v 1:420000...*
3. *** (1900) *Carta Bessarabscoj Gubernij, 1: 420000*
4. *** (1907) *Trudy Bessarabscoj Gubernscoj uceonnoj arhivnoj comisij, Tom 3, Chişinev*
5. *** (1978) *Atlas Moldavskoj SSR, Moscva*
6. *** (1990) *Gosudarstvennyi zemelinyi cadastr Moldavskoj SSR, Tom 1, Chişinev*
7. *** (1997) *Raport naţional cu privire la starea fondului forestier al Republicii Moldova, Chişinău*

Universitatea de Stat din Tiraspol
 Institutul de Geografie al Academiei de Ştiinţe
 a Republicii Moldova, Chişinău